

تغییر در برنامه‌های درسی از منظر سیر تحولات تاریخی

محمد رحمان‌پور^۱؛ حسین رحمان‌پور^۲ و مریم‌سادات سید شریفی^۳

کلید واژه‌ها: تغییر، برنامه‌های درسی، آموزش و پرورش، سیر تحولات تاریخی

مقدمه

بدون تردید، وجود یک نظام آموزشی قوی و هدفمند، باعث شکوفایی علمی و به حرکت درآمدن چرخ‌های اقتصادی و معنوی یک جامعه خواهد شد. پس از گذشت بیش از یک قرن مدرنیته - یا دست‌کم دوره گذار از سنت به مدرنیسم و همچنین گذشت بیش از سه دهه از نظام مقدس جمهوری اسلامی، گاه آن رسیده که در برنامه‌های درسی مقاطع مختلف تحصیلی و به تبع آن در حوزه‌های اصلی اداره جامعه - آموزش، اقتصاد، فرهنگ، سیاست، اجتماع، امنیت و ... تأملی جدی و همه‌جانبه شده و همه نقاط ضعف و قوت آن‌ها کارشناسی و آسیب‌شناسی شود تا در راستای توسعه و تقویت کمی و به ویژه کیفی آن‌ها و در کمترین زمان ممکن، اقدام شایسته و بایسته صورت گیرد. آموزش در اسلام از ارزش زیادی برخوردار بوده است. با مسلمان شدن مردمان از نژادها و جوامع گوناگون، آموزش نقش مهمی در تشکیل یک اجتماع به هم پیوسته و جهانی داشت. تا اواسط قرن نهم میلادی، تقسیم‌بندی مشخصی از دانش انجام‌شده و علوم به سه دسته تقسیم‌شده بودند: علوم اسلامی، علوم فلسفی و طبیعی و علوم ادبی هنری. علوم اسلامی به بررسی منابع اسلامی مانند قرآن، احادیث و تفاسیر آن می‌پرداخت. علوم اسلامی از نظر فرهنگی از همه با ارزش‌تر به شمار می‌آمد؛ فلسفه و علوم طبیعی به اندازه علوم اسلامی مهم دیده می‌شد، ولی کم‌فضیلت‌تر دیده می‌شد.

به طور مختصر و مفید باید گفت که: تغییر نظام سیستم آموزشی در ایران به شرح ذیل می‌باشد:

- سال ۱۳۴۶ به قبل، شش سال ابتدایی - شش سال متوسطه
 - سال ۱۳۴۶ پنج سال ابتدایی - سه سال راهنمایی - چهار سال متوسطه
 - سال ۱۳۷۰ پنج سال ابتدایی - سه سال راهنمایی - سه سال متوسطه - یک سال پیش‌دانشگاهی
 - سال ۱۳۸۲ تبدیل دوره متوسطه از ترمی واحدی به سال واحدی
 - سال ۱۳۸۸ اعلام برای تغییر نظام آموزشی به دو دوره شش ساله ابتدایی و راهنمایی
 - سال ۱۳۸۹ اعلام دوباره برای تغییر نظام آموزشی به شش سال ابتدایی، سه سال راهنمایی و سه سال متوسطه.
- اما بد نیست بگوییم هم اکنون درحالی‌که این طرح در شورای عالی انقلاب فرهنگی در حال بررسی است و زمان اجرای آن هم مشخص نشده، دبیر شورای عالی آموزش و پرورش از اجرای نظام آموزشی ۳ - ۳ - ۳ خبر داده است و شاید بتوان گفت که: دلیل جدایی دوره ابتدایی به دو دوره سه ساله نیز همان مسئله قبلی یعنی ناهماهنگی در امور آموزشی و تربیتی در مدارس ابتدایی عنوان شده است (سایت فردا: کد خبر: ۱۳۱۹۲۶ تاریخ انتشار: ۱۵ دی ۱۳۸۹ - ۱۵: ۳۴). گرچه سند تحول بنیادین آموزش و «پرورش» از حیث توجه مسئولان به ضرورت پرداختن به آن جای تشکر دارد، اما

^۱نویسنده مسؤول، کارشناس ارشد روان‌شناسی، مدرس دانشگاه پیام نور خواف (mrhmanpor@gmail.co)

^۲کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، دبیر آموزش و پرورش رشتخوار (rhmanpor55@gmail.com)

^۳کارشناس ارشد علوم تربیتی آموزش و پرورش شهرستان رشتخوار (msharifi63@gmail.com)

اشکالاتی هم هنوز در آن هست که در سه بخش ذیل که هر کدام نیز مشتمل بر چند زیرمجموعه می‌باشند، به توضیح آن‌ها خواهیم پرداخت:

بخش نخست: تاریخچه آموزش در ایران

بخش دوم: ضعف‌های نظام آموزشی

بخش سوم: نقد و بررسی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

یافته‌ها

چنین به نظر می‌رسد که گرچه در چند سال گذشته «نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران» در یک کتاب گردآوری شده است که شاید به جرأت بتوان گفت که: در برخی موارد به مراتب قوی تر از این سند، به تحقیق و تقسیم این وظیفه در ساختار آموزشی پرداخته است. در این سند «سیاست‌گذاری، نظارت و ارزیابی» به شورای عالی انقلاب فرهنگی، ابلاغ سیاست‌های اجرایی و...» به عهده شورای عالی آموزش و پرورش و «نهادهای سازی اجرایی» بر عهده وزارت آموزش و پرورش و انهداده شده است؛ اما به هیچ‌وجه ضمانت اجرایی در خصوص تخلف هر یک از این سه نهاد در اجرای مأموریت خود دیده نمی‌شود و برخورد مناسب لحاظ نشده است. از سویی دیگر اگر نظام آموزش و پرورش تاکنون فاقد فلسفه تعلیم و تربیت مبتنی بر آموزه‌های دینی، اسلامی و قرآنی و سیره اهل‌بیت بوده، پس در این ۳۳ سال بر اساس چه فلسفه‌ای اداره می‌شده است؟ (خبر آنلاین؛ شیرزاد عبدالهی، ۴۷:۵). بر این اساس روشن است تغییرات صورت گرفته در برنامه‌های درسی در سیر تحولات تاریخی هنوز هم به مرحله کمال خود نرسیده و کلمات سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش می‌بایست از بار معنایی و حقوقی لازم و کافی برخوردار بوده و با کمترین جمله، بیش‌ترین معنا را برساند. به نظر نویسندگان، این سند می‌توانست نزدیک یک و نیم‌صفحه بیشتر نباشد و در عین حال «جامع همه افراد و مانع دخول اغیار» باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

وقتی سخن از فقه پویای شیعه دوازده‌امامی به میان می‌آید، دیگر هیچ نیازی به ذکر «این ارزش‌ها بر اساس آموزه‌های قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و حضرات اهل بیت - علیهم‌السلام - قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رهنمودهای رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری» نیست، زیرا «چون که صد آمد نود هم پیش ماست». در واقع همه آموزه‌های قرآنی، مهدویت، امامت و رهبری، توجه به علم و دانش، روابط فردی و اجتماعی و... در فرهنگ ناب تشیع (اسلام ناب محمدی) وجود دارد که در سازوکارهای اجرایی باید توسط متخصصان بدان توجه شود. لازم به توضیح است که: آموزه‌های دینی برای اقلیت‌های مذهبی بر اساس تعالیم رسمی دینی آنان در کنار آموزش‌های رسمی درسی عمومی خواهد بود.

۱ - با توجه به همه مطالب گفته‌شده و حساسیت‌های تربیتی و آموزشی بهتر است نظام آموزشی ما به سه دوره ۴ -

۴ - تقسیم شود؛ چهار سال ابتدایی، چهار سال راهنمایی و چهار سال دبیرستان.

۲ - کلیه درس‌ها بر پایه نظام ترمی طراحی شود که به دانش‌آموز این امکان را بدهد که بین حداقل و حداکثر، مقدار واحد درسی را انتخاب کند که بر اساس شایستگی و توانمندی‌های فردی؛ دانش‌آموز بتواند کل سه دوره دوازده ساله را بین شش تا دوازده سال طی کند.

تبصره:

الف) نظام امتحان جهشی (ارتقای) این امکان را برای همه دانش‌آموزان فراهم نمی‌کند. یعنی در نظام جهشی، دانش‌آموز باید دو سال را در یک سال بگذراند. اما در نظام پیشنهادی دانش‌آموز به میزان توان خود می‌تواند سالانه یک سوم یا یک چهارم و... را پشت سر بگذراند.

ب) در نظام پیشنهادی ممکن است یک دانش‌آموز در نه و نیم سال و یکی شش سال و دیگری یازده سال و... این نظام تحصیلی را به پایان ببرد که به میزان هر یک سال که به جلو می‌افتد، هم از عمرش استفاده بهتری می‌برد و هم هزینه‌های اضافی برای خانواده و جامعه را کاهش می‌دهد.

منابع

- آقازاده، محرم. مسائل آموزش و پرورش ایران. سایت شورای عالی آموزش و پرورش به آدرس: http://www.sce.ir/index.php?option=com_content&view=category&id=&Itemid=&lang=fa
- قرآن کریم (با ترجمه‌ی آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی). وزارت آموزش و پرورش. گزارش تدوین سند ملی آموزش و پرورش. گذشته، حال، آینده.